

Az iparművész- és tervezőművész-képzés helyzete

→ **Diplomamunka – Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest / Diploma work. Moholy-Nagy University of Art and Design, Budapest**

■ Először került sor a hazai iparművész-képzés és tervezőművész-képzés értékelésére a 2013. április 27–28-án megrendezett konferencián. A tanácskozáson tervezést oktató tanárok és a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) szakmailag érintett akadémikusai vettek részt. Célunk a helyzetelemzés, az intézmények jövőképe volt, továbbá, hogy milyen progresszív lépéseket tehet az MMA a képzés egészét illetően.

Az összejevetelen részt vett felsőoktatási intézmények: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME); Nyugat-magyarországi Egyetem (NYME); Kaposvári Egyetem (KE); Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Kar (BME GPK), Gép- és Terméktervezés Tanszék; Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ (NYME SEK); Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar (OE RKK), Terméktervező Intézet.

A meghívott tervezést oktató tanárok (17 fő*) a tárgykörben működő összes szakterületet képviselni tudták. A résztvevők ugyan személyesen ismerték egymást – hiszen három építészen és egy grafikus designeren kívül mindenki a hajdani Magyar Iparművészeti Főiskolán/Egyetemen végzett –, a rendezvény jó alkalom volt arra, hogy az intézmények pontosabb képet kapjanak egymás munkájáról. Célunk, hogy objektívebben lássuk az egyes képzési helyek profilját, kvalitását, a végzetek várható hatékonyságát, társadalmi befogadását és szerepét. Ezek alapján látni fogjuk, hogy hol s milyen módon lenne célszerű az oktatási rendszereken igazítani a tervezőművészek ismeretei, látásmódja alapján.

* Fodor Lóránt egyetemi docens, Zalavári József egyetemi docens, Károsi Zoltán egyetemi adjunktus, Balogh Balázs egyetemi tanár (BME); Koós Pál tanszékvezető egyetemi docens, Harmati Hedvig tanszékvezető egyetemi docens, Orlai Balázs mb. tanszékvezető, Balla Dóra egyetemi adjunktus (MOME); U. Nagy Gábor intézetigazgató egyetemi docens, Csepregi Sándor tanszékvezető egyetemi docens, Polyák János egyetemi adjunktus, Gosztom András intézeti munkatárs (NYME); Kisfaludy Márta intézetigazgató, Deés Enikő docens (OE); Balvin Nándor egyetemi docens, Lieber Erzsébet intézetigazgató egyetemi docens (KE); Lovas Ilona egyetemi docens (NYME SEK).

Fotó: MOME

A két nap elég volt arra, hogy a korábban megfogalmazott lényegi kérdésekben tisztán lássunk, s hogy tényleg csak ezeket vitassuk meg, éljünk a közös együttlétnben rejlő lehetőségekkel. A következőkben felsorolt kérdésekre az előadásokban szabadon lehetett válaszolni, de azok lényegét kikerülni nem lehetett, mivel az előadásokat követő hozzászólásokban ezekre rákérdeztek.

Az egyetemekről: Felvételi követelmények; Milyen megnevezésű diplomát ad ki az egyetem?; Osztatlan vagy osztott-e a képzés? (Van-e az egyetemen BA- és MA-képzés?); Milyen tudást fed a diploma? (vetített képanyag); Tantárgylista, tantervi háló (vetített) – Művészeti, szemléletformáló és egzakt ismeretek aránya (művészeti: rajz, plasztika, formatan...; szemléletformáló: tervezésemélet, ergonómia-pszichológia, művészettörténet, design-történet; egzakt: műszaki ismeretek, technológia, speciális technológia, számítástechnika); A rajzkészség színvonalának jelentősége a tervezőműfajoknál; Tanár-diák arány; Kapcsolatok: cégek, „éles” feladatok jelentősége a képzésben, támogatók, állandó nemzetközi kapcsolatok.

Társadalmi szerepükről: Egy szakma küldetése (célrendszere, filozófiája); Egy szakma kritériumrendszere (ipar – művészet); Mennyiségi vagy minőségi kép-

zés?; A társadalmi igény kérdése (állásfoglalás); Mit tudunk a hazai iparról, az ipar bennünket érintő igényeiről, mit tudnak erről a hallgatók, a pálya előtt állók?

Mi a különbség: tervezőművész és tervező között, formatervező művész és formatervező között, mérnök formatervező és művész formatervező között?

Mi az iparművészet? (ki az iparművész?); Mi az autonóm iparművészet, mi a jelentősége?; Mi az alkalmazott művészet?

Az MMA lebetséges szerepéről: Pályázatok kiírása (elsősorban kutatásra); Akadémikusok tematikus előadásai (például pályaképek); Akadémikusok és pályakezdők személyes kapcsolatának segítése; Pályakezdők kezdeményezéseinek felkarolása.

Ezek után kivonatossan ismertetem az egyes egyetemek bemutatkozását és válaszait a feltett kérdésekre, majd a végén összegzem azokat.

MOHOLY-NAGY MŰVÉSZETI EGYETEM (BUDAPEST)

Az iparművészek képzésében a legnagyobb múlttal ez az egyetem rendelkezik. 1880-ban alakult Országos Magyar Királyi Iparművészeti Tanoda néven, és azóta folyamatosan fejlődve az iparművészet, alkalmazott művészetek széles skáláját oktatja és tanítja.

A Magyar Iparművészeti Egyetem (2000-ig Magyar Iparművészeti Főiskola) 2006-ban vette fel a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem nevet. Strukturális átalakulások történtek, a programokat átdolgozták, áttértek az osztatlan 5 éves képzésről az osztott, alap- (baccalaureus, bachelor – BA) és mester- (magister, master – MA) képzésre. 1994-ben beindult a doktori képzés. A BA-képzési szint 3 éves, az MA-képzés 2 éves, és utána a doktori képzés 3 év.

A képzés minden BA-szakán a szakmai alapok átadását, a tervezőképzést tartják fontosnak.

A mesterképzésben a képzés gerince a kutatás. A háromszintű képzés után lehet pályázni a doktori képzésre (Doctor of Liberal Arts – DLA-képzés). Az egyetem minden művészeti felsőoktatási intézmény részére képez doktorokat, akik a felsőoktatásban tanári szerepet kaphatnak.

Az egyetem jelenlegi szervezeti struktúrája négy

Fotó: MOMÉ

intézethez kötődik: az Építészeti, a Design, a Média és az Elméleti Intézethez. Különálló, fajsúlyos szervezeti egység a doktori iskola.

Építőművészet-képzés folyik az Építészeti Intézetben. A Design Intézet keretein belül működik a formatervező-képzés, a textiltervező-képzés és a tárgytervezés tanszék. A Média Intézetben belül van animáció, fotográfia, médiadesign és tervezőgrafika. A Design Intézet új oktatási formákat is beindított: BA-szinten a design- és művészetelmélet-képzést, MA-szinten szintén design- és művészetelmélet-képzést, illetve design- és művészetmenedzsment-képzést. A doktori iskola tematikai felépítése: építőművészet, iparművészet és multimédia-művészet.

Az egyetemnek 2012-ben 953 diákja volt. A hallgatók 48 százaléka a BA-képzésben, 38 százaléka az MA-képzésben, 9 százaléka a DLA-képzésben és 5 százaléka szakirányú továbbképzésben vett részt.

A felvételizőknél 8,4-szeres a túljelentkezés, ami lehetővé teszi, hogy jó képességű diákok kerülhessenek be. Extrém a túljelentkezés a fotográfián (23,5-szeres), a tervezőgrafikán (22,2-szeres), az animáción (19,4-szeres).

Az egyetemnek 97 minősített oktatója van, és 141 óraadója. A szakoktatók száma 31, a menedzsment 58 fő.

Jók a nemzetközi kapcsolatok, aktív együttműködést folytatnak külföldi egyetemekkel és cégekkel, nemzetközi szervezetekkel. A hallgatók 8 százaléka

Autótervező szakirányon készült munka (1:1 léptékű autómakett) – Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest / Work produced at the Car Design specialisation (1:1 scale mockup). Moholy-Nagy University of Art and Design, Budapest

**Tervezés-konzultáció –
Nyugat-magyarországi
Egyetem Faipari
Mérnöki Kar,
Alkalmazott Művészeti
Intézet, Sopron /
Design consultation.
University of West
Hungary, Faculty
of Wood Sciences,
Institute of Applied
Arts, Sopron**

vesz részt Erasmus-oktatásban külföldön. A fogadott hallgatók aránya 10 százalék, ami általános felsőoktatási szinten nagyon jó arány. Partnerintézményük 122 van a világban, ezek többsége európai egyetem.

2012-ben 26 nemzetközi díjat nyertek nemzetközi pályázatokon, versenyeken.

Fontosnak tartják a céges együttműködéseket. Ezek közül három cég kiemelésre méltó: a Mercedes-Benz, a Mile, illetve az ARM (angol processzorfejlesztő cég).

Az egyetem által alapított Moholy-Nagy-díjat az elsők között kapta meg Rubik Ernő, az idei díjazott a világhírű német designer, Dieter Rams.

A *Domus* magazin 2012. decemberi számában közölte az európai művészeti intézmények top 100-as listáját, és ebbe a 100-as listába bekerült a MOME Design Intézete.

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM – KORÁBBAN SOPRONI EGYETEM – (SOPRON)

Az Alkalmazott Művészeti Intézetben (AMI) az oktatás 1994 szeptemberében indult meg. A jelenlegi hallgatói létszám 187, ebből átlagosan 3 százalék a külföldi hallgató, magyar hallgatók ennél többen jutnak el az Erasmus segítségével külföldi egyetemekre.

Az egyetem oktatási struktúrájában meghatározó

az Erdőmérnöki Kar és a Faipari Mérnöki Kar, az utóbbihoz csatlakozik az AMI. (Van még 8 további kar.) Az AMI-ban Csepregi Sándor a Formatervező Tanszék vezetője és oktatója. Az AMI tanszékei: az Elméleti (alapképzésben), az Építész, a Formatervező és a Tervezőgrafika Tanszék.

A formatervező alapszakon formatervező diplomát bocsátanak ki, minden kiegészítő megnevezés nélkül. A korábbi osztatlan képzést osztott (3+2) képzés váltotta fel. Korábban az osztatlan képzésben okleveles formatervező művész megnevezéssel bocsátották ki a diplomát, betétlap jelezte a szakirány megnevezését. Most tárgy-, környezet-, bútor-formatervezés folyik, van még csomagolástervezés. A tantervi hálójuk A blokkja a kötelező tárgyakat, a B blokk a kötelezően választandókat, a C blokk a fa-, papírművészetet és a kiállítástervezést tartalmazza.

A tanszékvezető megfogalmazásában az intézményi küldetésudat a mesterképzésben manifesztálódik, ami olyan tervezői attitűd, amely a társadalom által jelzett problémák értékelésére és megoldására irányul.

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM GÉPÉSZMÉRNÖKI KAR (BUDAPEST), IPARI TERMÉK- ÉS FORMATERVEZŐ MÉRNÖKI ALAPSZAK (BSC)

A termék- és formatervező szak a hollandiai Delfti Műszaki Egyetemen (Delft University of Technology) folyó integrált termékdesign szak oktatási elveire épül. Az okleveles ipari termék- és formatervező mérnökök képzése az 1996/97. tanévben indult. Képzési céljuk szerint olyan szakembereket képeznek, akik műszaki-tudományos alapok ismerete mellett képesek a kreatív gondolkodásra, a problémák sokoldalú megközelítésére, rokon vagy eltérő szakterületek képviselőivel való együttműködésre, egy fejlesztési folyamat megszervezésére és bonyolítására. Az „*ipari termék- és formatervező mérnök*” e tulajdonságokkal jellemezhető *műszaki szakember*. Elsősorban a tartós fogyasztási termékek tervezésében, gyártásában és forgalmazási területén tevékenykednek az itt végzetek.

Tehát mindjárt az elején érdemes nyomatékosan

Fotó: NYME FAK AMI

hivatkozni arra, hogy saját meghatározásuk szerint *műszaki szakemberek képzéséről van szó*, nem formatervező-képzésről. Ezen határozott állásfoglalás szerint talán célszerűbb lenne – s nem adna semmilyen félreértésre okot –, ha a szakma meghatározása csak röviden „ipari terméktervező mérnök” lenne. Mai, korszerű felfogásban a terméktervező mérnöknek tudnia, ismernie kell a formatervezés szerepkörét. A mérnökképzésben a professzionális formaalkotásról

Fotó: BME GPK

Fotó: BME GPK

Fotó: KE MK

és a tervezőművisszel való együttműködésről ismereteket kell szerezni. De hogy az egyébként is zsúfolt, 5:1 arányban mérnöki, illetve formatervezői tananyag mellett 7 szemeszter után két szakterületet jelölő diplomát adjanak ki, enyhén szólva visszatetsző. Egy konstrukció elkészítése mérnöki feladat, aminek mindenképpen formája van. A forma akarva-akaratlan emocionális tartalommal is bír. A mérnöki tartalom és az emocionális tartalom meghatározása kétféle tehetséget, két alapállást jelent. Az így kiadott diplomával rendelkezőnek előbb-utóbb mindenképpen döntenie kell, hogy mérnök akar lenni, vagy formatervező, s arra is rájön, hogy tovább kell képeznie magát. Erre van lehetőség. Néhány éve beindult a BME-n a mesterszak (Master of Science – MSc), ahol a tantárgyakban szerepel ugyan formatervezés, de nem kötelező. Az itt kiadott diploma elnevezése: ipari terméktervező mérnök. A hallgató tovább tanulhat a MOME-n is, ha az átvételi követelményeknek megfelelő. Az alapszakra (Bachelor of Science – BSc) 2013-ban a felvehető hallgatók száma: 60.

ÓBUDAI EGYETEM REJTŐ SÁNDOR KÖNNYŰIPARI
ÉS KÖRNYEZETMÉRNOKI KAR (BUDAPEST)

Részben az érintett iparágakból következethetően, részben a műszaki és esztétikai tárgykör természetesebb közelségéből fakadóan az oktatás felépítése jól

**Számítógépes tervezés
oktatóterme –
Kaposvári Egyetem
Művészeti Kar,
Kaposvár / Computer
design classroom.
Kaposvár University,
Faculty of Arts,
Kaposvár**

**Mérőgép mérnöki terve
és a „burkolat” forma-
terve – Budapesti
Műszaki és Gazdaság-
tudományi Egyetem
Gépészmérnöki Kar,
Budapest /
Technical drawing of a
measuring machine and
the design of its casing.
Budapest University
of Technology and
Economics, Faculty
of Mechanical
Engineering, Budapest**

Terméktervező szakirányon készült munka – Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki Kar, Budapest / Work produced at the Product Design specialisation. Óbuda University, Rejtő Sándor Faculty of Light Industry and Environmental Engineering, Budapest

szervezett, világos, áttekinthető, céljában semmit sem misztifikál. Itt mérnökképzés folyik, s evidensebb a műszaki és esztétikai funkciók feladatköre, megosztottsága, aránya és jelentősége. Nem merül fel a kérdés, hogy a végzett hallgató formatervező művész vagy mérnök akar lenni. Ebben itt nincs vita, nincs labilitás. Az RKK kar jogelődje a Könnyűipari Műszaki Főiskola (KMF). 1972-ben alapították öt szakkal, ruha-, textil-, bőr-, nyomda- és papíripari szakok, később minőségügyi és környezetvédelmi oktatással bővítették.

Az egyetem öt karán folyik az oktatás, ezek egyike az RKK. A kar három képzési területen, a könnyűipari mérnöki, az ipari termék- és formatervező mérnöki és a környezetmérnöki alapszakokon folytat oktatást.

Az *ipari termék- és formatervező mérnöki szak* 2008-ban kezdte meg működését. 2013 őszén 70 főt vehetnek fel a képzésre. A 7 féléves, nappali BSc-képzés elvégzése után adható diploma megnevezése: ipari termék- és formatervező mérnök (Bachelor's Degree in Industrial Product Design Engineering). A mintatanterv erősen műszaki beállítottságú, a természettudományos alapismeretek, a gazdasági és humán ismeretek, valamint a szakmai törzsanyag 44 tárgyából 9 tekinthető művészi alapozó tárgynak. Ezeket a tárgyakat három tervezőművész oktatja. Az egyik legfontosabb a *rajzi képzés*.

A felvételihez szükséges egy rajz-alkalmassági vizsga, de ez csupán a továbbfejlesztés képességére, lehetőségére enged következtetni. A szabadkézi rajz mellett hangsúlyt kapnak a szintani feladatok is az elvonatkoztatást segítő kollázsok, kompozíciók készítése és a mintatervezés kapcsán.

Az alapozó képzésben szerepel a modellezés, az egyszerű formaalkotás, itt a fő cél a könnyűipari termékek tervezéséhez szükséges kreatív *tervezési szemlélet* kialakítása, a design fogalmának értelmezése.

A terméktervező szakirányon választható modulok: öltözék és kiegészítők; textil és enteriőr; csomagolás.

A végzett hallgatók az alapkozatot birtokában alkalmazott tervezőként, asszisztensként, termékfejlesztőként, stylistként, gyártásirányítóként, szervezőként, kommunikátorként, stílustanácsadóként, szakmai új-

ságíróként sokféle ipari és kereskedelmi cég, tervező-stúdió, szalon és magazin munkatársai lehetnek itthon és külföldön egyaránt. (Styl Ruhagyár, Magenta, Berwin Zrt., MILORA Interior, Shox, Felina Hungária Zrt., Makány Márta Szalon, Daalarna Szalon, Barack Divatműhely stb.) A megszerzett tudásuk birtokában magasabb szintű tanulmányokra (MSc), ismereteik bővítésére képesek.

KAPOSVÁRI EGYETEM MŰVÉSZETI KAR (KAPOSVÁR)

A Kaposvári Egyetem Művészeti Karán a képzés három intézetben történik: a Színházi Intézetben (Vidnyánszky Attila címzetes egyetemi tanár vezeti két tanszékkal, ötéves osztatlan képzéssel), a Vizuális Intézetben (vezetője Lieber Erzsébet, két tanszékkal) és a Médiaművészeti Intézetben (vezetője Baki Péter, a Magyar Fotográfiai Múzeum igazgatója).

Elmondható, hogy nagy területet ölelnek fel, hiszen az előadó-művészetektől a kapcsolódó látványterven át egészen a képzőművészetig, illetve a művészetközvetítésig terjed az a skála, amit oktatnak.

A művészeti területen működik fotográfia BA-szak. Elektronikus ábrázolás BA-szakon: webdesign, képanimáció és elektrográfia szakirány. (A webdesign inkább designképzés, természetesen nem a tervezőművész szintjén, hanem BA-szinten.) A képanimáció szakirányon szerzett tudás alapján a hallgatók részben önálló alkotásokat készítenek, részben alkalmazott képanimátorként terveznek. Az elektrográfia szakirány talán az autonóm terület. A képi ábrázoláson belül festészetoktatásra és képgrafikára is megkapták az akkreditációt. BA-szinten van mozgóképkultúra és médiaismeret mozgóképkultúra-terjesztő és multimédia-fejlesztő szakiránnyal. Ezekre épül a vizuális és környezetkultúra tanári MA-képzés.

A Kaposvári Egyetem Művészeti Kara rendkívül jó infrastruktúrával, önálló épületkomplexumban működik. A minőségi képzést támogatják. Egy oktatóra két hallgató jut, ami a művészképzésben ideális.

A konferencián a fotó, a vizuális tanszék és a mozgóképkultúra szak diplomamunkáit Balvin Nándor egyetemi docens mutatta be, a színvonalat jellemezve három munkát emelt ki. Az egyik Mohai Balázs fo-

tográfia szakos hallgató felvételei a vörösizap-katasztrofáról, amit a *The New York Times* rögtön leközölt. Azóta a hallgató a *The New York Times* magyarországi tudósítója. A másik Dudás Péter elektrográfiai alapokra épülő mesekönyve. A harmadik egy háromdimenziós animáció, amit a New York-i fesztiválon a tíz legjobb 3D animáció közé válogattak be.

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM SAVARIA
EGYETEMI KÖZPONT MŰVÉSZETI, NEVELÉS-
ÉS SPORTTUDOMÁNYI KAR (SZOMBATHELY)

Művészetközvetítő kézműves (szakirány megjelölve) szakembereket képeznek 6 féléves oktatási idő alatt. Aki ezt sikerrel teljesíti, mehet tanárképzőbe, ami mesterképzésben (MA) működik.

A kézművesképzésben státusban oktat Lovas Ilona textilművész, munkáját 4 óraadó segíti. Hallgatói létszám: 20. A művészi képzéshez tartozik még alapszakon a képi ábrázolási szakirány, hallgatói létszám: 80.

A képzés 4 modulban folyik (a tantárgyak száma: 46, ami igen nagy szám, s ehhez képest az oktatói gárda 13 fő): *szakterületi értelmiségi alapoó modul* (9 tantárgy, pl.: vizuális kommunikáció, művelődéstörténet); *szakmai alapoó modul* (6 tantárgy, pl.: rajz-festés, művészettörténet); *szakmai törzsmodul* (13 tantárgy, pl.: művészettörténet, vizuális kommunikáció, népművészet); *differenciált szakmai modul* (9 tantárgy, pl.: bőrművesség, kézműves kreatív gyakorlat). *Közös pedagógiai-pszichológiai modul* (6 tantárgy, pl.: pszichológia, személyiségfejlesztés).

Ez a művészeti kar a legkisebb az intézmények közül. Kérdés, hogy vajon milyen hiányt pótol.

ÖSSZEGZÉS

Végezetül el kell mondani, a feltett kérdések egy részére azonnali és egyenes válaszokat nem kaptunk, de a lényegi kérdéseket – ha nem is teljes képen – mégis összegezni tudtuk.

Nincs koordinálva, hogy hol és mennyi iparművész-, tervezőművész-utánpótlásra van szüksége az országnak. Nincs-e pazarlás az oktatásban, vagy éppen fordítva? Hány egyetemre van szükség, amikor a működés alapkérdesei, a viszonyítások, az indokolható tanár-diák arány nincs tisztázva?

Fotó: NYME SEK MNSK

Nincs koordinálva, hogy mely szakoknál fontos az utánpótlás, főleg *milyen létszámban*.

Nincs konszenzus abban, hogy az iparművészet, tervezőművészet tárgykörben az oktatás permanens ipari kapcsolatok nélkül mennyire hatékony.

Nincs kifejtve, megvitatva, értékelve, hogy mi a különbség a formatervező és a formatervező művész között. Úgy tűnik, mintha ez a kérdés szinte értelmetlen lenne.

Általában túlzott az elméleti tárgyak száma a tervezést oktató tárgyakhoz képest.

A szakmai önvédelem, a minőség méltóságának megbecsülése hiányzik. (Csak zárójelben megjegyzem, a céhrendszer egyik fő erénye a minőség hatékony védelme volt, ami kizárta a kontárokot.) Ma általában a „nyomulósáknak” van terepe, a csendes minőség hallgat. Az MMA feladata, hogy figyeljen a negatív jelekre, s hogy tegyen lépéseket ezek kiküszöbölésére.

SIMON KÁROLY

ipari formatervező művész

(A hazai iparművészet és tervezőművészet helyzete és jövője. Konferencia az MMA Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozata rendezésében. Kardosfa, 2013. április 27–28.)

A fenti cikket vitaindítónak szánjuk. Várjuk a szakterülettel foglalkozók hozzászólásait, amelyeket folyamatosan közzéteszünk.

Kérjük, hogy a terjedelmi korlátok miatt az írások hossza ne legyen több 4-5 ezer karakternél. (A szerk.)